

Vijf toekomsten koepelgevangenis Breda geschetst

3-4-2015 - 18:37

Eind maart bogen vijf teams van Nederlandse en Turkse ontwerpers en ontwikkelaars zich over de mogelijke toekomst van de leegstaande, monumentale koepelgevangenis in Breda. Met welke ideeën kwamen zij?

Met steun van het Stimuleringsfonds voor Creatieve Industrie heeft Architectuur Lokaal onder de noemer 'De Olifantenkooi / Fil Kafesi' een kennisuitwisseling opgezet tussen jonge Nederlandse en Turkse ontwerpers en ontwikkelaars. In december 2014 verdiepten vijf multidisciplinaire teams zich over een woningbouwopgave in Ankara, in maart 2015 bogen de teams zich over de koepelgevangenis in Breda.

Na meer dan een eeuw dienst gedaan te hebben als gevangenis staat 'de koepel' in Breda sinds kort leeg. Wie een goed voorstel voor het gebouwencomplex heeft, kan de koepelgevangenis met zijn bijgebouwen van het rijk overnemen. Het gebouw is echter wel een monument, dus het mag beperkt aangepast worden. Welke mogelijkheden biedt het complex? De ontwerpen van de vijf teams geven een eerste idee.

De ontwerpen

Bijna alle teams blijken moeite te hebben met het feit dat het Rijksvastgoedbedrijf het gebouw met zijn enorme koepel simpelweg verkoopt en daarmee een private bestemming zou kunnen krijgen. Team 5 blijft op dit punt realistisch en stelt in zijn ontwerp 'Reflection' voor om alle gebouwen op het gevangensterrein te verkopen, op de koepelgevangenis en de directeurswoningen na. Alleen die moeten een publieke functie krijgen. De monumentaliteit van de koepel versterkt het team in zijn voorstel nog eens door deze via een waterspiegel te verdubbelen.

Team 3 stelt in zijn ontwerp 'Radical Inclusion' voor de enclave-kwaliteiten van het gevangensterrein in te zetten om er een wereld op zich van te maken. Geïnspireerd door het jaarlijkse Burning Man-festival in de Black Rock Desert van Nevada stelt het team voor het gebied, inclusief de koepelgevangenis, volledig publiek te maken en geld als betaalmiddel er te verbieden. Als iedereen iets meeneemt het gebied in, dan valt er altijd wat te ruilen.

Team 2 heeft net zo'n ideëel voorstel. Onder de noemer 'Panopticon of Sustainable Life 2' stelt het team voor het gevangensterrein te transformeren tot een educatiecentrum op het gebied van duurzaamheid. De publiekheid van de koepelgevangenis – als gevangene wordt je permanent in de gaten gehouden en kun je je nergens terugtrekken – was bedoeld om de gedetineerden als het ware te reinigen van hun zonden. Kan die publiekheid ook voor een ander ideaal ingezet worden? Team 2 denkt van wel en heeft een duurzaamheidsroute over het terrein ontworpen, langs tuinen die in het teken staan van zon, wind, water en groen, die culmineert in de voormalige koepelgevangenis.

Ook team 4 wil het volledige gebied publiek toegankelijk maken en heeft hiervoor onder de titel 'Well_' een minimalistisch ontwerp gemaakt waarin de koepelgevangenis vrij komt te staan in een groot park. De koepelgevangenis zelf wordt, net als in het ontwerp van team 5, onder water gezet, waardoor deze een functie van badhuis kan krijgen.

Team 1 tenslotte heeft tegelijkertijd het meest praktische en meest onpraktische voorstel: dat ziet de toekomst van de koepelgevangenis voor zich als een markthal, in een gebied met een mix van functies. De maat van de koepel leent zich goed voor de functie van markthal, maar met de vele winkels die al leegstaan in de stad is het ook een maatschappelijk moeilijk te verkopen functie.

Het publieke belang

Zo goed als de koepelgevangenis zijn functie als gevangenis vervulde, zo lastig is het om voor dit gebouw een nieuwe functie te bedenken. Voor een hotel zijn de kamers te klein. Een theater- of circusfunctie is denkbaar, al is de koepel daarvoor waarschijnlijk ook net te compact.

Je zou bijna willen voorstellen om er opnieuw een gevangenis van te maken. De reden dat het gebouw in onbruik is geraakt is dat het wettelijk mogelijk is geworden om twee gedetineerden samen op een cel te zetten. Daardoor zijn er nu minder cellen nodig. In de koepelgevangenis waren de net wat grote cellen die hiervoor nodig zijn niet te realiseren.

Voor de stad Breda biedt dit de mogelijkheid een grote enclave in de binnenstad publiek te maken en de enorme koepel in te zetten om een nieuwe dimensie aan de stad te geven. Kun je zo'n groot en belangrijk gebied wel aan de hoogste bidder verkopen? De ontwerpen die deze teams binnen 'De Olifantenkooi / Fil Kafesi' gemaakt hebben bieden veel aanleiding dit kader te herdenken. Er bestaat toch ook iets als het publieke belang?

